

WPROWADZENIE

W warunkach zwiększania roli władz samorządowych w procesie rozwoju układów regionalnych i lokalnych rośnie znaczenie badań poświęconych tej problematyce. Pozwalają one na analizę dokonujących się przemian i określanie przewidywanych kierunków rozwoju na tle zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych oraz otoczenia krajowego, międzynarodowego czy światowego. Układy regionalne i lokalne nie stanowią bowiem odizolowanych obszarów społeczno-gospodarczych, kulturowych czy politycznych, ale poprzez różnorodne relacje gospodarcze, społeczne i kulturowe stanowią elementy bardziej złożonych struktur przestrzennych. Do tego nurtu nawiązują prace prezentujące wyniki badań wybranych problemów.

Ważnym czynnikiem rozwoju jest polityka gospodarcza. M. Szajt, biorąc pod uwagę: aktywność patentową, zatrudnienie w sektorze B + R, nakłady na działalność B + R oraz zasoby ludzkie dla nauki i techniki, podejmuje zagadnienie pomiaru dystansu innowacyjnego w ujęciu przestrzennym i dynamicznym. Osiągnięte wyniki badawcze pozwoliły mu na określenie dysproporcji w zakresie poziomu rozwoju polskich regionów oraz ich dystansu w stosunku do regionów europejskich.

Współczesne procesy przemian nakładają się na struktury wykształcone w latach gospodarki centralnie sterowanej. Ilustruje to praca M. Dolaty omawiająca przekształcenia struktur miast byłych terenów Niemiec Wschodnich, dokonujące się w latach wdrażania reguł gospodarki rynkowej. Wskazano na duże trudności przystosowania się miast do nowych uwarunkowań gospodarczych, w wyniku czego pojawiają się procesy ich peryferyzacji gospodarczej i społecznej w stosunku do miast obszarów Niemiec Zachodnich.

Z wcześniejszych prac znana jest teza, że duże inwestycje wywierają podstawowy wpływ na rozwój lokalny i regionalny. Do problematyki tej nawiązuje W. Dyba, analizując wpływ zakładu Volkswagena-Craftera w Białężycach koło Wrześni na przemiany struktur społecznych i przyrodniczych układu lokalnego. Dokonują się one głównie w wyniku tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju zaplecza komunalnego, wzrostu obrotów w sektorze usługowym, a także powstania nowych osiedli mieszkaniowych i możliwości przyciągania nowych firm współpracujących z Volkswagenem.

Obok korzyści gospodarczych związanych z rozwojem produkcji przemysłowej pojawia się bardzo niekorzystne zjawisko recyklingu odpadów komunalnych, powstających w gospodarstwach domowych. Nawiązuje do tego J. Rudewicz, podejmujący problematykę rozwiązań organizacyjnych i regulacyjnych stosowanych w krajach Europy w zakresie gospodarki odpadami.

W wyniku nasilającego się procesu koncentracji kapitału zmieniają się struktury usług handlowych. Na tym tle M. Mayer-Wydra przyjmuje, że wyrazem tego jest m.in. zmiana struktury i hierarchii rejonów handlowych w przestrzeni miasta. Uzasadnia m.in., że miasto charakteryzuje się stabilnymi elementami układu przestrzennego sieci usług handlowych o zróżnicowanych poziomach hierarchii. A. Kulawiak wskazuje

na konflikt między małymi jednostkami handlowymi a rozwijającymi się jednostkami wielkopowierzchniowymi. Ilustruje to zmieniającym się miejscem znaczenia targowisk w przestrzeni miasta.

Do ważnych czynników kształtowania układów regionalnych należą lokalizacja i dostęp do instytucji otoczenia biznesu. Uzasadnia to J. Ładysz, analizując, na obszarze województwa dolnośląskiego, koncentrację przestrzenną tych instytucji w odniesieniu do sieci osadniczej. Uważa, że istniejące dysproporcje przestrzenne w tym zakresie będą nadal postępować, co może ograniczać szanse rozwoju przedsiębiorczości.

Ł. Damurski podejmuje zagadnienie roli lokalnych centrów usługowych w przestrzeni społeczno-gospodarczej. Określa wytyczne dla gospodarki przestrzennej z uwzględnieniem relacji między jakością życia (dobrostanem) mieszkańców w osiedlach mieszkaniowych a ich zagospodarowaniem przestrzennym.

Zróznicowany poziom rozwoju przestrzeni europejskiej wpływa na różny zakres powiązań handlowych. Ilustruje to analiza B. Kołsuta podejmującego zagadnienie importu do Polski samochodów używanych. Przyjmuje on, że na zmiany wielkości importu podstawowy wpływ miały: spowolnienie gospodarcze, obniżenie poziomu dochodów ludności, restrykcyjne programy złomowania pojazdów w Europie Zachodniej oraz wartość złotego w stosunku do euro.

W warunkach nasilającego się wpływu edukacji na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego ważną rolę odgrywa kształtowanie rynku książki. A. Czaplińska przyjmuje, że w oparciu o nowoczesne technologie najprawdopodobniej nastąpi dalszy wzrost dostępu do tekstu książki. Uważa, że kluczowym czynnikiem decydującym o dalszym rozwoju tego rynku będzie czynnik społeczno-kulturowy oraz kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego, w którym istotna jest informacja oraz wygodny nośnik jej przekazu.

Zachęcamy Państwa do rozwijania tej szczególnie aktualnej problematyki badawczej w celu coraz precyzyjniejszego poznawania reguł kształtowania życia społeczno-gospodarczego i kulturowego układów regionalnych i lokalnych. Wdrażanie ich wyników może w znacznym stopniu przyczynić się do doskonalenia procesów zarządzania oraz podnoszenia konkurencyjności układów przestrzennych. Pragniemy podkreślić, że dla zainteresowanych podejmowaną problematyką otwarte pozostają łamy naszego czasopisma.

Zbigniew Ziolo, Wioletta Kilar